

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

ตามโครงสร้างหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) กำหนดให้โรงเรียนจัดกิจกรรมอิสระสัปดาห์ละ 2 คาบ โดยมุ่งหวังให้โรงเรียนใช้คาบดังกล่าว เพื่อตอบสนองหลักการและจุดหมายของหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพของนักเรียน สภาพเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่นได้อย่างเต็มที่ จากวัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรม ซึ่งกำหนดไว้อย่างกว้าง ๆ โรงเรียนสามารถจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างให้นักเรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในด้านต่าง ๆ ได้อย่างมากมาย ทั้งด้านพัฒนาคน พัฒนาอาชีพ และพัฒนาสังคม แต่จากการนิเทศติดตามผลการใช้หลักสูตรของหน่วยศึกษานิเทศก์ (หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา, 2535) พบปัญหาในการจัดกิจกรรมของโรงเรียน คือ การบริหารการจัดกิจกรรมไม่ตรงตามหลักสูตร และกิจกรรมที่จัดยังขาดความหลากหลายตามความต้องการของนักเรียน

จากเหตุผลและปัญหาดังกล่าว การวิจัยครั้งนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจการจัดและปัญหาการจัดกิจกรรมอิสระ ในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ของโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร ผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วย ผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 104 คน หัวหน้าหมวดกิจกรรม จำนวน 104 คน ครูที่ปรึกษากิจกรรมอิสระ จำนวน 392 คน นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 400 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามจำนวน 4 ฉบับ มีลักษณะเป็นแบบสำรวจรายการ (Check List) และแบบปลายเปิด (Open ended) ผู้วิจัยได้ส่งแบบสอบถามไปจำนวน 1,000 ฉบับ ได้รับคืนและสมบูรณ์ จากผู้บริหาร จำนวน 89 ฉบับ หัวหน้าหมวดกิจกรรม จำนวน 89 ฉบับ ครูที่ปรึกษากิจกรรมอิสระ จำนวน 355 ฉบับ และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 365 ฉบับ รวมทั้งสิ้น จำนวน 898 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 89.80 ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลได้ใช้คำร้อยละ และเสนอในรูปแบบตารางประกอบคำบรรยาย จากการวิเคราะห์ข้อมูล ผลของการวิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้

สรุปผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูล ผลของการวิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

- 1) ผู้บริหารส่วนใหญ่เป็น เพศหญิง มีอายุระหว่าง 41-5๕ ปี มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรี ดำรงตำแหน่งผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ เป็นระยะเวลา 6-1๐ ปี
- 2) หัวหน้าหมวดกิจกรรม ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุระหว่าง 41-45 ปี มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรี ดำรงตำแหน่งหัวหน้าหมวดกิจกรรมเป็นระยะเวลาต่ำกว่า 5 ปี เคยได้รับการสัมมนาชี้แจงเกี่ยวกับกิจกรรมอิสระในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น นุศรศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) โดยหน่วยงานที่จัดคือ กลุ่มโรงเรียน
- 3) ครูที่ปรึกษากิจกรรมอิสระ ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 36-4๐ ปี มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรี รับราชการครูอยู่ในช่วง 11-15 ปี มีคาบสอนระหว่าง 11-2๐ คาบ ส่วนใหญ่ทำหน้าที่พิเศษเป็นครูประจำชั้น รับผิดชอบดูแลกิจกรรมอิสระเป็นระดับชั้น เหตุผลที่เป็นครูที่ปรึกษากิจกรรมอิสระ เนื่องจากโรงเรียนจัดให้
- 4) นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง กำลังเรียนอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

2. การจัดกิจกรรมอิสระในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น นุศรศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ของโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร

1) การเตรียมความพร้อมในการจัดกิจกรรมอิสระ

การกำหนดนโยบายและวัตถุประสงค์ของโรงเรียนส่วนใหญ่ยึดหลักความพร้อมของโรงเรียน ด้านบุคลากร งบประมาณ สถานที่ ผู้มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย ได้แก่ ผู้ช่วยฝ่ายวิชาการ หัวหน้าหมวดกิจกรรม ผู้บริหารโรงเรียน บทบาทของหัวหน้าหมวดกิจกรรม คือ การนำนโยบายการจัดกิจกรรมอิสระของกระทรวงศึกษาธิการ มากำหนดเป็นนโยบายของโรงเรียน การแจ้งนโยบายการจัดกิจกรรมอิสระให้บุคลากรทราบ ใช้วิธีการแจ้งในที่ประชุมครู การวางแผนการจัดกิจกรรมอิสระ ดำเนินการโดยสำรวจความพร้อมของโรงเรียน ด้านบุคลากร วัสดุอุปกรณ์ อาคารสถานที่ ผู้มีส่วนร่วมในการวางแผน คือ หัวหน้าหมวดกิจกรรม โดยดำเนินการจัดตารางสอนเพื่อปฏิบัติกิจกรรมอิสระ

โรงเรียนส่วนใหญ่มีการกำหนดแนวปฏิบัติว่าด้วยการจัดกิจกรรมอิสระ โดยหัวหน้าหมวดกิจกรรมมีส่วนร่วมในการกำหนดด้วย และการเตรียมการของหัวหน้าหมวดกิจกรรม ก่อนดำเนินการจัดกิจกรรมอิสระ คือ จัดประชุมชี้แจง ให้ครูที่ปรึกษากิจกรรมเข้าใจวัตถุประสงค์ และแนวปฏิบัติของการจัดกิจกรรมอิสระ

การเตรียมความพร้อมด้านบุคลากร โรงเรียนส่วนใหญ่มีการวางแผนการใช้บุคลากร โดยการประชุมสัมมนาเพื่อสร้างความเข้าใจในจุดมุ่งหมายของการจัดกิจกรรมอิสระ และเตรียมบุคลากรในการจัดกิจกรรมอิสระ โดยการจัดประชุมให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมอิสระ มีการสำรวจข้อมูลเกี่ยวกับจำนวนและความสนใจ ความถนัดของบุคลากรโดยวิธีออกแบบสอบถาม มีการแต่งตั้งผู้รับผิดชอบการจัดกิจกรรมอิสระเป็นรายลักษณะอักษร โดยผู้รับผิดชอบ คือ หัวหน้าหมวดกิจกรรม และโรงเรียนส่วนใหญ่ให้ครูประจำชั้นเป็นครูที่ปรึกษากิจกรรมอิสระ

งบประมาณที่โรงเรียนส่วนใหญ่ใช้ในการจัดกิจกรรมอิสระ จัดสรรมาจากเงินบำรุงการศึกษา โดยหัวหน้าหมวดกิจกรรมมีส่วนร่วมในการจัด โดยเป็นผู้ประมาณค่าใช้จ่ายในการจัดกิจกรรมอิสระ

การเตรียมสถานที่และปัจจัยสนับสนุนต่าง ๆ โรงเรียนส่วนใหญ่เตรียมสถานที่โดยวิธีจัดตารางการใช้สถานที่ให้เหมาะสมกับการดำเนินกิจกรรมอิสระ ในส่วนของหัวหน้าหมวดกิจกรรมได้เตรียมโดยใช้บริเวณต่าง ๆ ในโรงเรียนในการจัดกิจกรรมอิสระ และประสานงานกับหมวดวิชาต่าง ๆ ในการเตรียมสถานที่ ด้านสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ ได้จัดให้มีบุคลากรรับผิดชอบในการดำเนินการจัดหาโดยเฉพาะ และหัวหน้าหมวดกิจกรรมได้ดำเนินการสำรวจความต้องการ สื่อ วัสดุ อุปกรณ์ ของบุคลากร

การจัดนักเรียน โรงเรียนส่วนใหญ่จัดโดยสำรวจความต้องการความสนใจของนักเรียน โดยวิธีออกแบบสำรวจความสนใจของนักเรียน

การประสานงานกับบุคลากรทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน ส่วนใหญ่ได้ประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมอิสระให้ผู้ปกครองและชุมชนทราบ โดยวิธีจัดประชุมนักเรียน เพื่อให้นักเรียนแจ้งแก่ผู้ปกครองทราบ ส่วนการประสานงานกับบุคลากรภายในโรงเรียน ส่วนใหญ่หัวหน้าหมวดกิจกรรมได้ประสานกับหัวหน้าหมวดวิชา เพื่อขอใช้ห้องปฏิบัติการ

การเตรียมการประเมินผล เพื่อความก้าวหน้าของการจัดกิจกรรม อีสระ โรงเรียนส่วนใหญ่ใช้วิธีประชุมชี้แจงแก่ครู โดยหัวหน้าหมวดกิจกรรมเป็นผู้รับผิดชอบ ในการเตรียมการประเมินผล

การเตรียมการนี้เทศติดตามผล โรงเรียนส่วนใหญ่ได้กำหนดให้มีผู้ รับผิดชอบในการดำเนินการนี้เทศติดตามผล โดยผู้มีส่วนร่วมในการนี้เทศ คือ หัวหน้าหมวด กิจกรรม ซึ่งมีบทบาทในการประชุมชี้แจงให้บุคลากรเข้าใจวัตถุประสงค์ของการนี้เทศติดตาม ผลการจัดกิจกรรมอีสระ

2) การดำเนินการจัดกิจกรรมอีสระ

การวางแผนกิจกรรม หัวหน้าหมวดกิจกรรมส่วนใหญ่มีบทบาทในการ ทำหน้าที่ควบคุมการดำเนินการจัดกิจกรรมอีสระ ให้อยู่ในแนวปฏิบัติของโรงเรียน และได้จัด ประชุมอบรมให้ครูที่ปรึกษากิจกรรมมีความรู้ความเข้าใจจุดมุ่งหมายของการจัดกิจกรรมอีสระ นอกจากนั้น โรงเรียนยังได้จัดประชุมชี้แจงหลักการ และแนวปฏิบัติการจัดกิจกรรมอีสระแก่ นักเรียน โรงเรียนส่วนใหญ่มีการวางแผนการดำเนินการจัดกิจกรรมอีสระ โดยครูและ นักเรียนร่วมกันวางแผน แต่นักเรียนดำเนินการจัดกิจกรรมเอง ด้านการวางแผนและการ กำหนดกิจกรรมอีสระของนักเรียน ส่วนใหญ่โรงเรียนเป็นผู้กำหนดให้แล้วและให้นักเรียน เลือกปฏิบัติตามความสนใจ ส่วนการจัดทำโครงการปฏิบัติกิจกรรม ส่วนใหญ่ครูที่ปรึกษาให้ นักเรียนเป็นผู้กำหนดโครงการเอง โดยครูเป็นเพียงผู้ให้คำปรึกษา ลักษณะการวางแผน และการกำหนดกิจกรรมของนักเรียน ส่วนใหญ่จะวางแผนกิจกรรมตลอดเทอมลงในแบบบันทึก กิจกรรมอีสระที่โรงเรียนจัดทำขึ้น

การดำเนินกิจกรรม โรงเรียนส่วนใหญ่ได้แจ้งให้นักเรียนทราบถึงแนว ดำเนินการจัดกิจกรรมอีสระ โดยการแจ้งด้วยวาจาในที่ประชุมนักเรียน และจัดนักเรียนเข้า ร่วมกิจกรรมอีสระตามแนวนอนที่ละระดับชั้น การจัดคาบใช้วิธีจัดที่ละคาบและคาบแยก โดย จัดให้อยู่ในเวลาเรียน ระหว่างคาบที่ 1-7 ครูที่ปรึกษาส่วนใหญ่ทำหน้าที่แนะนำกระบวนการ จัดการและวิธีทำงานให้กับนักเรียน และควบคุมดูแลให้นักเรียนทำกิจกรรมตามความต้องการ ตามเวลาที่กำหนด สำหรับกิจกรรมที่นักเรียนเลือกปฏิบัติ ปรากฏว่า ส่วนใหญ่เลือกทำการบ้าน ทำแบบฝึกหัด เหตุผลที่เลือกส่วนใหญ่เลือกด้วยความสมัครใจ

การรายงานผลการปฏิบัติกิจกรรมอิสระของนักเรียน โรงเรียนส่วนใหญ่ ดำเนินการโดยใช้วิธีให้นักเรียนบันทึกกิจกรรมที่ปฏิบัติแต่ละครั้งลงในแบบบันทึกที่โรงเรียน จัดทำขึ้นโดยให้รายงานต่อครูที่ปรึกษากิจกรรม สำหรับระยะเวลาการรายงานผล นักเรียน จะรายงานเมื่อกิจกรรมเสร็จสิ้น

สถานที่ที่โรงเรียนจัดให้นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมอิสระ ส่วนใหญ่ให้ใช้ ห้องศูนย์การเรียนรู้ และได้ประสานงานกับแหล่งวิทยากร ให้นักเรียนได้ศึกษาค้นคว้าตาม ความสนใจ ส่วนวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการดำเนินกิจกรรมอิสระส่วนใหญ่ นักเรียนจัดหาเอง การแสดงผลงานนักเรียน โรงเรียนส่วนใหญ่ยังไม่มีการดำเนินการ ใดๆก็ตาม ในโรงเรียนที่มีการดำเนินการแล้ว ได้จัดให้นักเรียนแสดงผลงานเมื่อสิ้นสุด กิจกรรมปลายภาคเรียน โดยจัดนิทรรศการร่วมกับ นิทรรศการวิชาการ หรือนิทรรศการอื่น ๆ ที่โรงเรียนจัดขึ้น

การนิเทศติดตามผลการจัดกิจกรรมอิสระของหัวหน้าหมวดกิจกรรม ส่วนใหญ่ใช้วิธีตรวจสอบเอกสารสรุปรายงานผลการดำเนินกิจกรรมอิสระ ส่วนการนิเทศ ติดตามผลของครูที่ปรึกษาส่วนใหญ่ ตรวจสอบสมุดบันทึกการดำเนินกิจกรรมอิสระ ครูที่ปรึกษาและ นักเรียนส่วนใหญ่เห็นประโยชน์ที่ได้รับจากการจัดกิจกรรมอิสระ คือ รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็น ประโยชน์

3) การประเมินผลการจัดกิจกรรมอิสระ

การประเมินผลเพื่อดูความก้าวหน้าของการเตรียมความพร้อมในการ จัดกิจกรรมอิสระ โรงเรียนส่วนใหญ่ใช้วิธีสอบถามหัวหน้าหมวดกิจกรรม ซึ่งเป็นผู้มีส่วนร่วม ในการประเมินผล และวิธีการที่หัวหน้าหมวดกิจกรรมใช้ประเมินผลเพื่อดูความก้าวหน้าของ การเตรียมความพร้อมในการจัดกิจกรรมอิสระ คือ สอบถามครูที่ปรึกษากิจกรรมอิสระ

การประเมินเพื่อดูความก้าวหน้าของการจัดกิจกรรมอิสระ ผู้บริหาร และหัวหน้าหมวดส่วนใหญ่จะใช้วิธีสอบถามความคิดเห็นของครู เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมอิสระ ส่วนวิธีการประเมินผลของครูที่ปรึกษา ใช้วิธีการประชุมสัมมนา การติดตามผลการปฏิบัติ กิจกรรมอิสระ ครูที่ปรึกษาส่วนใหญ่ใช้วิธีตรวจสอบจากสมุดบันทึกกิจกรรม

3. ปัญหาการจัดกิจกรรมอิสระในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ของโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร

1) ปัญหาด้านการเตรียมความพร้อมในการจัดกิจกรรมอิสระ

ปัญหาด้านการกำหนดนโยบายและวัตถุประสงค์ โรงเรียนส่วนใหญ่มีปัญหา เนื่องจากไม่มีแนวดำเนินการเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมอิสระกำหนดไว้ ด้านการวางแผนการจัดกิจกรรมอิสระ ส่วนใหญ่พบว่า บุคลากรไม่ให้ความร่วมมือ ส่วนการเตรียมบุคลากรนั้นมีปัญหาเพราะบุคลากรมีคาบสอนมาก ไม่มีเวลาเตรียมการและบุคลากรไม่เห็นความสำคัญ ไม่ให้ความร่วมมือในการจัด เกี่ยวกับงบประมาณนั้น โรงเรียนไม่ได้ทำโครงการขออนุมัติใช้เงินบำรุงการศึกษา นอกจากนั้น สถานที่ยังคับแคบไม่เพียงพอในการจัดกิจกรรมอิสระ และขาดความร่วมมือในการใช้สื่อจากบุคลากรในโรงเรียน ปัญหาเกี่ยวกับตัวนักเรียนยังพบว่า นักเรียนให้ข้อมูลไม่ตรง เพราะไม่เข้าใจความต้องการ และความสนใจของตนเอง ด้านการประสานงานกับบุคลากร ส่วนใหญ่มีปัญหาขาดการประสานงานที่ดีของบุคลากรภายในโรงเรียน เกี่ยวกับการประเมินผลนั้น บุคลากรส่วนใหญ่ขาดการวางแผนในการประเมินผล

2) ปัญหาด้านการดำเนินการจัดกิจกรรมอิสระ

ปัญหาในการจัดนักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมอิสระของครูที่ปรึกษา คือ นักเรียนขาดความรับผิดชอบ ขาดระเบียบวินัยในการปฏิบัติ นักเรียนขาดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ในการวางแผนและจัดทำโครงการปฏิบัติกิจกรรม ในส่วนของนักเรียนเองก็พบปัญหา คือ ไม่มีเวลาคิดในการวางแผน ทำให้กิจกรรมที่กำหนดซ้ำซากเกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรม หัวหน้าหมวดส่วนใหญ่พบปัญหาว่า กิจกรรมที่ดำเนินไม่เป็นไปตามแผนที่วางไว้ และครูที่ปรึกษาก็มีปัญหาว่า นักเรียนไม่เห็นประโยชน์จึงไม่สนใจปฏิบัติกิจกรรมตามแผนที่วางไว้ ด้านการรายงานผล โรงเรียนส่วนใหญ่มีปัญหาคือนักเรียนขาดความรับผิดชอบในการบันทึกผลการปฏิบัติกิจกรรม นักเรียนส่วนใหญ่มีปัญหาด้านการรายงานผล คือ ลักษณะการรายงานผลไม่ได้กำหนดรูปแบบที่แน่นอน ทำให้สับสน นอกจากนั้นด้านอาคารสถานที่ ยังพบว่า อาคารสถานที่ของโรงเรียนคับแคบไม่เพียงพอในการจัดกิจกรรมและโรงเรียนไม่สามารถหาสื่อที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ได้ นอกจากนี้นักเรียนยังไม่ได้ได้รับความสะดวกเกี่ยวกับการใช้วัสดุอุปกรณ์ในการจัดกิจกรรมอิสระ อีกทั้งโรงเรียนมีปัญหาในการใช้สถานประกอบการ เนื่องจากช่วงเวลาในการปฏิบัติกิจกรรมมีน้อย ไม่สะดวกต่อการใช้สถานประกอบการ ส่วนปัญหาของนักเรียนเกี่ยวกับการแสดงผลงาน พบว่า นักเรียนมีงานมีการบ้านในวิชาอื่น ๆ มาก ไม่มีเวลาในการจัดแสดงผลงาน

3) ปัญหาการประเมินผลการจัดกิจกรรมอิสระ

การประเมินผลเพื่อดูความก้าวหน้าของการเตรียมการจัดกิจกรรมอิสระ โรงเรียนส่วนใหญ่มีปัญหา บุคลากรต้องรับผิดชอบงานมาก ทำให้ไม่มีเวลาเตรียมการ ด้านการนิเทศติดตามผลของโรงเรียนส่วนใหญ่บุคลากรไม่เห็นความสำคัญของการนิเทศติดตามผลการดำเนินการจัดกิจกรรมอิสระ ครูที่ปรึกษายังพบปัญหาว่า โรงเรียนไม่ได้จัดประชุมชี้แจงเกี่ยวกับการนิเทศติดตามผลการจัดกิจกรรมอิสระ ปัญหาเกี่ยวกับการประเมินผลเพื่อดูความก้าวหน้าของการดำเนินการจัดกิจกรรมอิสระ พบว่า ขาดความร่วมมือจากบุคลากรผู้เกี่ยวข้อง และบุคลากรไม่ได้นำผลการประเมินมาปรับปรุงการจัดกิจกรรมอิสระ

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมอิสระในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ของโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร มีประเด็นน่าสนใจสามารถนำมาอภิปรายได้ดังนี้

การเตรียมความพร้อมในการจัดกิจกรรมอิสระ

จากผลการวิจัยพบว่า การกำหนดนโยบายและวัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรมอิสระนั้น ได้นำนโยบายการจัดกิจกรรมอิสระของกระทรวงศึกษาธิการ มากำหนดเป็นนโยบายของโรงเรียน โดยยึดหลักความพร้อมของโรงเรียนด้านบุคลากร งบประมาณ สถานที่ รวมทั้งได้แจ้งนโยบายการจัดกิจกรรมอิสระให้บุคลากรทราบแล้วในที่ประชุมครู จึงเชื่อได้ว่าบุคลากรทุกฝ่ายในโรงเรียนรับรู้เรื่องนโยบายการจัดกิจกรรมอิสระ แต่ปัญหาที่โรงเรียนประสบ คือ ไม่มีแนวดำเนินการเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมอิสระกำหนดไว้ ซึ่งสอดคล้องกับผลการสัมมนาระดับชาติ เรื่องหลักสูตรมัธยมศึกษา ที่กรมวิชาการจัดขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2530 ว่า "กิจกรรมไม่มีขอบข่ายที่ชัดเจนพอที่จะเป็นแนวปฏิบัติ หลักเกณฑ์ลึบสน ไม่สอดคล้องกับกิจกรรมที่ให้มา ไม่มีเนื้อหาสาระ" (กรมวิชาการ, 2530) อย่างไรก็ตาม แม้หลักสูตรจะมีได้กำหนดแนวดำเนินการเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมอิสระไว้โดยเฉพาะก็ตาม แต่ตามโครงสร้างหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น กำหนดให้จัดคาบกิจกรรมอิสระไว้สัปดาห์ละ 2 คาบ โดยมุ่งหวังให้โรงเรียนใช้คาบดังกล่าวเพื่อตอบสนองหลักการและจุดหมายของหลักสูตร ให้สอดคล้องกับสภาพของนักเรียน สภาพเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่นได้อย่างเต็มที่ จากจุดประสงค์ของการจัด

กิจกรรม ซึ่งกำหนดไว้อย่างกว้าง ๆ โรงเรียนสามารถจัดกิจกรรม เพื่อเสริมสร้างให้นักเรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในด้านต่าง ๆ ได้อย่างมากมาย ทั้งด้านพัฒนาคน พัฒนางาน และพัฒนาสังคม (กรมสามัญศึกษา, 2535)

การเตรียมความพร้อมด้านบุคลากร โรงเรียนส่วนใหญ่มีการแต่งตั้งผู้รับผิดชอบการจัดกิจกรรมอิสระเป็นลายลักษณ์อักษร มีการจัดประชุมชี้แจงให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมอิสระ แต่ก็ยังมีปัญหา คือ บุคลากรมีคาบสอนมาก ไม่มีเวลาเตรียมการและไม่เห็นความสำคัญ ไม่ให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรม ซึ่งมีความสอดคล้องกับผลการวิจัยของปริดา รุ่งโรจน์ (2533) ที่พบว่า บุคลากรมีงานรับผิดชอบมาก จึงไม่มีเวลาเพียงพอในการปฏิบัติงาน ด้วยเหตุนี้โรงเรียนจึงควรต้องควบคุมดูแลประสานงาน เพื่อให้การจัดกิจกรรมเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เพราะความร่วมมือของบุคลากร เป็นสิ่งสำคัญที่สุดที่จะทำให้งานดำเนินไปตามแผนที่กำหนดไว้ ดังที่ กิติมา ปริดีติติก (2532) กล่าวว่า "ผู้บริหารจำเป็นต้องอำนวยความสะดวกให้คำแนะนำสั่งสอนควบคุมดูแลให้ผู้ใต้บังคับบัญชาทราบว่า เขาจะทำอะไร ทำอย่างไร และเมื่อใดต้องทำ" ในด้านการประสานงาน เพื่อให้บุคลากรเกิดความเข้าใจที่ตรงกัน และมีทัศนคติที่ดีในการจัดกิจกรรมอิสระ จึงเป็นเรื่องสำคัญและจำเป็นมาก เรื่องหนึ่ง เพราะกิจกรรมอิสระบรรจุอยู่ในโครงสร้างหลักสูตร ดังนั้นถ้ามีการประสานงานที่ดีก็จะส่งผลผลักดันให้การใช้หลักสูตรประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายด้วย

ปัญหาด้านงบประมาณและสถานที่ ตลอดจนวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการจัดกิจกรรมอิสระที่พบนั้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ อนงค์ศิริ วิชาลัย (2525) ว่าปัญหาที่พบในการจัดกิจกรรม คือ โรงเรียนส่วนใหญ่ประสบปัญหาด้านงบประมาณที่ใช้ในการดำเนินการ วัสดุอุปกรณ์และสถานที่ที่จะจัดกิจกรรม ในเรื่องนี้ผู้วิจัยเห็นว่า เป็นปัญหาที่ไม่เกินความสามารถของผู้บริหารและบุคลากรในโรงเรียน ดังที่ นพพงษ์ บุญจิตราคุลย์ (2529) กล่าวว่า ผู้บริหารและครูจำเป็นต้องทราบ และมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับสมาคมต่าง ๆ และกลุ่มอิทธิพลในชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่ เพื่อหาทางดึงมาให้มีส่วนร่วมในการสนับสนุนการจัดการศึกษาของโรงเรียน ดังนั้นโรงเรียนอาจขอความช่วยเหลือจากชุมชนได้ทั้งในด้านของงบประมาณ สถานที่ และวัสดุอุปกรณ์ สิ่งหนึ่งที่โรงเรียนในกรุงเทพมหานครประสบ คือ สถานที่คับแคบไม่เพียงพอต่อการจัดกิจกรรม เนื่องจากมีพื้นที่คงเดิม แต่มีอัตราส่วนของความเจริญและการขยายตัวของอาคารบ้านเรือนเพิ่มขึ้น ดังนั้นโรงเรียนจึงต้องมีการวางแผนอย่างรอบคอบเกี่ยวกับการบริหารการใช้สถานที่ที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด

ด้านการเตรียมการประเมินผลเพื่อดูความก้าวหน้าของการจัดกิจกรรมอิสระ จากผลการวิจัยพบว่า บุคลากรขาดการวางแผนในการประเมินผล เกี่ยวกับเรื่องนี้ผู้วิจัยเห็นว่า แม้ว่าการจัดกิจกรรมอิสระจะไม่มีผลการประเมินผลเพื่อตัดสิน "ผ่าน" หรือ "ไม่ผ่าน" เหมือนกิจกรรมอื่น ๆ แต่โรงเรียนก็ควรประเมินผลเพื่อดูความก้าวหน้าของกิจกรรม และควรประเมินอย่างต่อเนื่อง เพื่อนำผลการประเมินไปพัฒนาพฤติกรรมนักเรียน และวางแผนพัฒนากิจกรรมต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วสันต์ พรหมบุญ (2522) เรื่อง "โปรแกรมการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรในโรงเรียนประถมศึกษา ในกรุงเทพมหานคร" ซึ่งผู้วิจัยได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการประเมินกิจกรรมว่า ควรประเมินเป็นระยะ ๆ บุคลากรทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการประเมิน โดยประเมินด้านวัตถุประสงค์ วิธีการจัด จำนวนผู้เข้าร่วมกิจกรรม เวลา สถานที่ คุณค่าที่ได้รับประโยชน์ในการจัดกิจกรรม หลังจากประเมินแล้วต้องแจ้งให้สมาชิกทราบ และบันทึกเป็นหลักฐาน เพื่อนำไปปรับปรุงแก้ไขในการจัดกิจกรรมครั้งต่อไป

การดำเนินการจัดกิจกรรมอิสระ

จากการวิจัย พบว่า หัวหน้าหมวดกิจกรรม ทำหน้าที่ควบคุมการดำเนินการจัดกิจกรรมอิสระให้อยู่ในแนวปฏิบัติของโรงเรียน และโรงเรียนส่วนใหญ่มีการวางแผนการดำเนินการจัดกิจกรรมโดยครู และนักเรียนร่วมกันวางแผน แต่นักเรียนเป็นผู้ดำเนินการจัดกิจกรรมเอง ในส่วนที่นักเรียนพบว่า โรงเรียนเป็นผู้กำหนดให้แล้วให้นักเรียนเลือกปฏิบัติตามความสมัครใจ โดยวางแผนกิจกรรมตลอดเทอมลงในแบบบันทึกกิจกรรมอิสระที่โรงเรียนจัดทำขึ้น ปัญหาที่พบในการวางแผนกิจกรรม คือ นักเรียนขาดความรับผิดชอบ ขาดระเบียบวินัยในการปฏิบัติ ขาดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการวางแผน ซึ่งในส่วนของนักเรียนเองก็ยอมรับว่า ไม่มีเวลาคิดในการวางแผน ทำให้กิจกรรมที่กำหนดซ้ำซาก ซึ่งตรงกับปัญหาที่หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษาพบในการนิเทศติดตามผลการใช้หลักสูตรเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมในโรงเรียนดังนี้

1. การบริหารการจัดกิจกรรมไม่ตรงตามหลักการ
2. กิจกรรมที่จัดยังขาดความหลากหลายตามความต้องการของนักเรียน
3. กิจกรรมที่จัดในคาบกิจกรรมไม่ถูกต้องตามหลักการ (กรมสามัญศึกษา, 2535)

สิ่งที่หลักสูตรมุ่งหวังจากการจัดกิจกรรมนักเรียน คือ มุ่งหวังพฤติกรรมในด้านคุณลักษณะมากกว่าด้านความรู้ในเนื้อหาสาระ (กรมสามัญศึกษา, 2534) สิ่งที่ต้องการให้เกิด

ในการจัดกิจกรรมอิสระ คือ เป็นกิจกรรมที่สถานศึกษาเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ใช้เวลาของตนให้เป็นประโยชน์ตามความสนใจ ความสมัครใจ มุ่งฝึกฝนให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจและเกิดทักษะในการพัฒนาตนเอง และให้นักเรียนเกิดทักษะในการวางแผน บริหารเวลาการปฏิบัติกิจกรรมเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่นักเรียนเอง และสังคม (กรมสามัญศึกษา, 2535) ดังนั้น ปัญหาที่เกิดจากนักเรียนขาดความรับผิดชอบ ขาดระเบียบวินัย และขาดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ จึงควรเป็นหน้าที่ของครูที่ปรึกษากิจกรรมอิสระ ที่จะสร้างความตระหนัก ยั่วยุ ให้นักเรียนเกิดทักษะในการวางแผน บริหารเวลาการปฏิบัติกิจกรรม เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่นักเรียนเองและสังคม และเป็นไปตามจุดประสงค์ของการจัดกิจกรรมนักเรียนเกิดความชื่นชมและภูมิใจในผลงานของตนเอง (กรมสามัญศึกษา, 2534) ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะนำไปสู่กรอบความคิดของหลักสูตรที่มุ่งมั่นจะสร้างคนให้เป็นบุคคลที่มี "ชีวิตที่เป็นประโยชน์แก่สังคม"

ปัญหาที่พบในการดำเนินกิจกรรม คือ กิจกรรมที่ดำเนินการไม่เป็นไปตามแผนที่วางไว้ และนักเรียนไม่เห็นประโยชน์จึงไม่สนใจปฏิบัติตามแผนที่วางไว้ เกี่ยวกับเรื่องนี้ ผู้วิจัยเห็นว่าการนิเทศเป็นส่วนสำคัญที่จะช่วยให้กิจกรรมดำเนินไปตามแผนที่กำหนดไว้ได้ แต่จากผลการวิจัยพบว่า วิธีการนิเทศติดตามผลที่หัวหน้าหมวดกิจกรรมและครูที่ปรึกษาใช้ คือ ตรวจสอบเอกสารสรุปรายงานผลการดำเนินกิจกรรมอิสระ และตรวจสอบบันทึกการดำเนินกิจกรรมอิสระ และปัญหาเกี่ยวกับการนิเทศติดตามผลการจัดกิจกรรมอิสระ คือ โรงเรียนไม่ได้จัดประชุมชี้แจงเกี่ยวกับการนิเทศติดตามผลการจัดกิจกรรมอิสระ และบุคลากรไม่เห็นความสำคัญของการนิเทศติดตามผล ในเรื่องนี้โรงเรียนควรส่งเสริมความรู้ในเรื่องของการนิเทศติดตามผลการจัดกิจกรรมอิสระให้ครูเกิดความรู้ความเข้าใจ เพื่อดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ เกี่ยวกับเรื่องนี้ กรมวิชาการได้เสนอแนวทางการพัฒนางานอย่างมีขั้นตอนตามลักษณะกระบวนการพัฒนาตนเองเชิงระบบ (กรมวิชาการ, 2533) ดังนี้

1. ตระหนักว่าจะต้องมีการพัฒนา
2. วิเคราะห์หาจุดที่จะพัฒนา
3. หาวิธีการใหม่ ๆ ในการพัฒนา
4. ดำเนินการพัฒนา
5. ประเมินผลการพัฒนา
6. สร้างความภาคภูมิใจในผลงาน

การรายงานผลการปฏิบัติกิจกรรมอิสระของนักเรียน ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่ให้นักเรียนบันทึกกิจกรรมที่ปฏิบัติแต่ละครั้งลงในแบบบันทึกที่โรงเรียนจัดทำขึ้น แต่ประสบปัญหา คือ นักเรียนขาดความรับผิดชอบในการบันทึกผลการปฏิบัติกิจกรรม ในส่วนของนักเรียนก็มีปัญหาว่าลักษณะการรายงานผลไม่ได้กำหนดรูปแบบที่แน่นอน ทำให้สับสน เกี่ยวกับความรับผิดชอบของนักเรียนนั้น จากการวิจัยสังเคราะห์กระบวนการหลักสูตร หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 ด้านค่านิยม และจริยธรรมของผู้เรียน พบว่า นักเรียนส่วนหนึ่งยังไม่มีค่านิยมและจริยธรรมที่พึงประสงค์ กล่าวคือ นักเรียนยังปฏิบัติตนไม่ถูกต้องในเรื่องสิทธิ หน้าที่ การทำงาน ความมีวินัยในตนเอง... (กรมวิชาการ, 2532) ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ชนิตา รักษ์พลเมือง และคณะ ซึ่งพบว่าแม้ว่าประชาชนจะมีการศึกษาสูงขึ้น แต่ศีลธรรมจะลดลงเนื่องมาจากสาเหตุหนึ่ง คือ การศึกษาวัฒนธรรมเป็นไปใ้แก่งอู้รักษ์มากกว่าการสร้างสรรคัวัฒนธรรมใหม่เพื่อพัฒนาประเทศ สำหรับในด้านการรับผิดชอบต่อตนเอง พบว่า ยังจัดการศึกษาให้เข้าใจตนเองและสังคมได้ไม่เต็มที่ (ชนิตา รักษ์พลเมือง และคณะ, 2527)

การประเมินผลการจัดกิจกรรมอิสระ

จากผลการวิจัย พบว่า ผู้มีส่วนร่วมในการประเมินผลเพื่อดูความก้าวหน้าการจัดกิจกรรมอิสระ คือ หัวหน้าหมวดกิจกรรม วิธีการที่ใช้ในการประเมินผล เพื่อดูความก้าวหน้า คือ สอบถามความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมอิสระ สำหรับปัญหาที่พบก็คือขาดความร่วมมือจากบุคลากรผู้เกี่ยวข้อง และบุคลากรไม่ได้นำผลการประเมินมาปรับปรุงการจัดกิจกรรมอิสระ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ปกรณ์ ศรีตอณไผ่ (2523) เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมนักเรียน พบว่า ผู้มีส่วนร่วมในการประเมินผล คือ หัวหน้าหมวดกิจกรรมสำหรับการดำเนินงานด้านนี้มีปัญหาเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจและความร่วมมือของบุคลากรเกี่ยวกับเรื่องนี้ จวงจันทร์ พวงจันทร์แดง (2526) และ ประชา ลิกขปัญญา (2523) ได้เสนอแนวทางแก้ไขว่า โรงเรียนควรส่งเสริมความรู้ในเรื่องการประเมินผลให้ครูอาจารย์เกิดความรุ้ความเข้าใจ เพื่อดำเนินการประเมินผลอย่างมีระบบ นอกจากนั้น ปรีดา รุ่งโรจน์ (2533) ยังได้เสนอแนะให้โรงเรียนมีการประเมินผลการจัดกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอ แจ้งผลการประเมินให้ผู้เกี่ยวข้องทราบ และนำผลการประเมินมาปรับปรุงการจัดกิจกรรมต่อไป

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

ผู้บริหารโรงเรียน

1. ควรกำหนดนโยบาย และวัตถุประสงค์การจัดกิจกรรมอิสระของโรงเรียนให้ชัดเจน เพื่อจะได้ยึดถือเป็นแนวปฏิบัติของบุคลากรในโรงเรียนให้เป็นไปในทางเดียวกัน
2. ควรให้การสนับสนุนการจัดกิจกรรมอิสระ ตลอดจนประสานงานกับบุคลากรทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน เพื่อให้การจัดกิจกรรมอิสระบรรลุตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

หัวหน้าหมวดกิจกรรม

1. ควรจัดประชุมสัมมนา เพื่อให้ครูเข้าใจวัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรมอิสระ และสร้างความตระหนักให้กับครูว่า แม้จะเป็นภาระหน้าที่ที่เพิ่มจากหน้าที่โดยตรง แต่กิจกรรมอิสระก็เป็นส่วนหนึ่งของการใช้หลักสูตร ดังนั้นจึงต้องเข้าใจวัตถุประสงค์เพื่อดำเนินการจัดให้มีประสิทธิภาพ
2. ควรมีการนิเทศติดตามผลการดำเนินการจัดกิจกรรมอิสระเป็นระยะ ๆ และต่อเนื่อง เพื่อช่วยเหลือการปฏิบัติงานของบุคลากรให้บรรลุวัตถุประสงค์
3. ควรมีการประเมินผลเพื่อดูความก้าวหน้าของการจัดกิจกรรมอิสระ โดยประเมินเป็นระยะ ๆ และนำผลการประเมินมาวางแผนปรับปรุงการจัดกิจกรรมอิสระในเทอมต่อไป

ครูที่ปรึกษากิจกรรมอิสระ

1. ส่งเสริม ฝึกให้นักเรียนเกิดทักษะในการวางแผน บริหารเวลาในการปฏิบัติงาน โดยนำวิธีการของทักษะกระบวนการเข้ามาใช้เพื่อเป็นการพัฒนาลักษณะนิสัย โดยเฉพาะความรับผิดชอบให้เกิดขึ้นกับนักเรียน
2. นิเทศติดตามให้ความช่วยเหลือนักเรียนในการปฏิบัติกิจกรรม และเปิดโอกาสให้นักเรียนได้รายงานผล แสดงผลงาน เพื่อให้เกิดความชื่นชมในผลงานที่ตนปฏิบัติ

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกรมวิชาการ

1. ควรกำหนดแนวปฏิบัติในการจัดของกิจกรรมอิสระในหลักสูตรให้ชัดเจน
2. ควรประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อดูแลติดตามผล รวมทั้งสนับสนุนการจัดกิจกรรมอิสระให้ดำเนินไปตามเจตนารมณ์ของหลักสูตร

หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา

1. ควรมีการประชาสัมพันธ์ให้โรงเรียนเข้าใจวัตถุประสงค์การจัดกิจกรรมอิสระ อันจะนำไปสู่การจัดที่มีประสิทธิภาพ
2. ควรมีการนิเทศ ติดตามผล เพื่อให้ความช่วยเหลือโรงเรียนในการจัดกิจกรรมอิสระ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมอิสระในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ของโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานคร และเขตการศึกษาอื่น ๆ
2. ควรมีการศึกษารูปแบบการจัดกิจกรรมอิสระในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ของโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย